

RUSSELL KIRK: AMERIKA BRIT KULTÚRÁJA

TAKÁCS DÁNIEL

2020 // 10

Az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet *Pars pro toto* sorozatának második kötete Russel Kirk amerikai konzervatív gondolkodó művének fordítása, az *Amerika brit kultúrája*. Az intézet megjelölése szerint a *Pars pro toto* sorozat művészetfilozófiai, illetve művészetelméleti témákat tárgyaló munkákból állna. Az *Amerika brit kultúrája* nem művészetfilozófiai könyv, hanem egy túlnyomórészt politika- és kultúrtörténeti fejtegetés, némi oktatáskritikával fűszerezve. Fontos, hogy Kirk a kultúra fogalmát igen tágan értelmezi, nem szűkíti le azt a művészetre, hanem egy adott történeti közösségnek a jogi gyakorlatában, világi és vallásos intézményeiben, szokásaiban, nyelvében és műveltségében kifejeződő életmódját érti alatta. Az *Amerika brit kultúrája* a kilencvenes évek elején jelent meg az USA-ban, és a nyugati féltekén akkoriban megerősödő multikulturalizmus diskurzusára reflektáló manifesztumként is olvasható. Ehhez mérten a gondolatmenetét is könnyen össze lehet foglalni. Kirk szerint, amennyiben egy történeti civilizációnak megbomlik az egységes kultúrája, pontosabban amennyiben az uralkodó kultúra elveszti integráló erejét - s éppen ez az, ami fenyeget az USA-ban -, akkor előbb vagy utóbb a civilizáció is széthullik. Az amerikai kultúra egységesítő ereje abban áll, hogy ez a kultúra alapvetően brit. Hogy miért kellene megóvni a brit kultúrán alapuló angolszász civilizációt? Mert a rendelkezésre álló történelmi lehetőségek közül a brit kultúrán alapuló civilizáció nyilvánvalóan a legsikeresebbnek mondható.

Kirk a kultúra megbomlásának egyik legfontosabb tüneteként - T.S. Eliot nyomán - a tömegek és az elit kultúrája közötti kapcsolat megszakadását azonosítja. Ezzel párhuzamosan az eliten belül is törésvonalak keletkeznek, s a magaskultúra is nehezen átjárható szegumentumokra esik szét. Azt hiszem, nem tévedünk nagyot, ha úgy értelmezzük, ezzel a könyvével Kirk elsősorban az amerikai elitet kívánja figyelmeztetni arra, hogy súlyos következményei lesznek annak, ha ezen elit számára nem áll többé rendelkezésre egy pozitív gyakorlat és vízió az amerikai kultúrát meghatározó brit hagyományokkal kapcsolatban.

A brit hagyományokat Kirk négy címke alatt tárgyalja. Az első az angol nyelv és irodalom, a második a joguralom, azaz az amerikai *common law* rendszer brit eredete, a harmadik a képviseleti kormányzás angol mintája, a negyedik pedig az erkölcsi corpus, vagyis „erkölcsi beidegződések és meggyőződéses, szokások és konvenciók bizonyos szellemi magatartási szabályokkal párosulva”. Ami az angol nyelv és irodalom jelentőségét illeti, itt Kirk azt tárgyalja, ami bizonyos szinten magától értetődő, vagyis hogy az amerikai nyelv és irodalom alapja a középkorban kialakult angol nyelv. A negyedik pont talán a legnehezebben megragadható, ám így is világos, hogy az erkölcsi korpusz központi eleme a vallás, ahol Kirk szerint „az amerikai kereszténység bármilyen felekezeti meggyőződést követett is, nem volt más, mint átültetett brit kereszténység”. Ami valójában érdekes lehet, az a második és harmadik pontok. Ismeretes, hogy az USA jogrendszere is az esetjogon alapul - a bírói ítéletek alapja a korábbi ítéletekben hozott döntések korpusza -, nem pedig a kontinentális mintájú tétéles jogon. Kirk megpróbálja levezetni, hogy az amerikai és brit jogi és politikai intézmények között megszakítatlan folytonosság van - s ami ezzel összefügg, hogy az USA alkotmánya éppen ezért csupán-e jogi korpusz írásba foglalása volt -, s ennyiben a joguralomból bontakozott ki az alkotmány, s nem a formális alkotmány szentesítette a joguralmat. A képviseleti kormányzás hagyományával kapcsolatban pedig figyelemre méltó, ahogyan Kirk abból a tételből kiindulva, hogy a brit kormányzati rendszerhez képest „a lényegét tekintve az új köztársaságban a képviseleti kormányzás nem esett át semmilyen hevenyészett újításon”, eljut odáig, hogy „az Egyesült Államok elnöke ugyanis nem más, mint választott király”. Mindez azért érdekes, mert Kirk ebben a két fejezetben mesteréhez, a modern konzervativizmus atyjaként számon tartott Edmund Burke-hoz híven egy olyan politikatörténeti képet vázol fel az USA alapító időszakáról, ahol a forradalom és a Függetlenségi Nyilatkozat, valamint az alkotmány nem valami újfajta, filozófiai princípiumokon alapuló politikai szerveződés születését jelezték, hanem csupán a körülmények által kikényszerített jogos kiigazítások voltak az angol Magna Chartáig visszavezethető politikai szervezeten.

Russel Kirk az 1945-55 körül kibontakozó amerikai „konzervatív reneszánsz” legfontosabb alakja abból a szempontból, hogy a *The Conservative Mind (A konzervatív gondolat, 1953)* című könyvében - amelyet aztán természetesen még számtalan mű követ - megalkotta az addig főként a liberális és republikánus, valamint a felvilágosodás radikálisabb hagyományaira hivatkozó amerikai politikatörténet konzervatív kánonját. Russell Kirknek, valamint a rokon szellemi körök tevékenységének - ide értendő a '70-es, '80-as évek neokonzervatív fordulata is - nagy jelentősége volt abban, hogy hozzájárultak az USA karakteres politikai önmeghatározásához akkor, amikor az a hidegháborúban magára vállalta az egész demokratikus nyugati világ képviseletét. Bár az *Amerika brit kultúrája* már a kilencvenes években íródott, ugyanaz a szellem működteti, mint Kirk korábbi munkáit.

Kérdés, hogy ami szükséges és jogos volt a kommunizmussal farkasszemet nézve - forradalom, állam, egalitarizmus, kollektivizmus, univerzalizmus, tömegkultúra-ellenesség, s egy ezzel kompatibilis politikatörténet megteremtése -, az vajon változatlan formában megállja-e a helyét a kétezrhúszas évek elején is. Kirk konzervatív szellemű politikatörténetének helyessége végső soron összetett szakmai kérdés, az átlagolvasónak nem tiszte az állásfoglalás. Ami a kulturális örökséget fenyegető legfőbb veszélyt illeti, vagyis a multikulturalizmust, a könyvből az szűrődik ki, hogy ez egyelőre inkább oktatáspolitikai probléma - legalábbis a felhozott kevés hivatkozás közül az összes az oktatásra vonatkozik. A tananyag multikulturális átalakításával szemben érvelve Kirk nem tisztázza pontosan, mit is jelentene a „kulturális folytonosság fenntartása” - tiszteletet a brit kultúra iránt, esetleg adminisztratív intézkedéseket a kisebbségi követelésekkel szemben? Az angol-amerikai történelem felvázolásakor maga is számtalan példát hoz a történelem menetét jellemző kulturális szakadásokra. Ugyanakkor természetesen az olvasó nagyon is érzi, miről van szó: miért is kellene egy kétséges sikerekkel kecsegtető doktrína, a multikulturalizmus nevében relativizálni egy olyan kulturális örökséget, amelyhez mégiscsak a történelem egyik legnagyobb szerűbb civilizációja köthető?

Egy virágzó Brit Birodalommal, két győztes világháborúval, világhatalmi státussal ez a kérdés tulajdonképpen érthető. Ám amit Kirk az *Amerika brit kultúrájában* leírt, azt nálunk árnyalni kellene. Persze lehet úgy olvasni a könyvet, hogy az közvetetten reagál olyan aktuális európai-magyar vitákra, mint a menekültválság, a bevándorlás vagy Európa iszlamizálódása. Szerintem viszont nem érdemes, mert Kirknek ez a könyve nem erről szól.

Az utolsó fejezetben írja, hogy a brit „hagyomány tehertételnek látszik, miközben valójában éltető alap”. Ez nagyon is igaz, ugyanakkor a magyar örökség felől nézve már kevésbé evidens, melyik az a hagyomány, amely „éltető alapként” szolgálhatna.

ADATVÉDELEM

[ADATVÉDELMI NYILATKOZAT \(adatvedelmi-nyilatkozat.html\)](#)

ELŐFIZETÉS

(<https://eshop.posta.hu/storefront/hirlapok/m-veszet-es->

[kultura/kortars/prodB049926.html](https://eshop.posta.hu/storefront/hirlapok/m-veszet-es-kultura/kortars/prodB049926.html))

Tarts lépést a kortárs kultúrával!

A Kortárs folyóiraatra a képre kattintva lehet előfizetni.

AJÁNLÓ

Megjelent a Kortárs februári száma

([a-kortars-folyoirat-aktualis-szamanak-tartalma.html](https://eshop.posta.hu/storefront/hirlapok/m-veszet-es-kultura/kortars/aktualis-szamanak-tartalma.html))

Bővebben ([a-kortars-folyoirat-aktualis-szamanak-tartalma.html](https://eshop.posta.hu/storefront/hirlapok/m-veszet-es-kultura/kortars/aktualis-szamanak-tartalma.html)).

A lapszám letöltése pdf-ben (wp-content/uploads/pdf/kortars_2021_02_oszk.pdf).

TÁMOGATÓINK:

nka (<http://www.nka.hu/>)

(<https://www.mnb.hu/>) Szerencsejáték Zrt.

(<http://www.szerencsejatek.hu/>)

DESIGN:

POPDESIGN

IMPRESSZUM

© KORTÁRS